

KAMARÁS ISTVÁN:

Olvasásügy

Kamarás István neve a magyar irodalmi köztudatban visszavonhatatlanul összefonódott az olvasásszociológia és a vallásszociológia kutatási területével. Jól emlékszünk még a *Makra* 116 olvasójára vagy *A Mester és Margarita* alapos olvasásszociológiai felmérésére, elemzésére (*Utánam olvasó!*), melyek új, korszerű szempontból közelítették meg a műveket, és közérthető előadásmódban tártak fel fontos összefüggéseket a korabeli (1978) olvasói rétegek és az olvasási, értelmezési módszerek között.

Kamarás István a hetvenes évek óta elkötelezett kutatója a témának. Új könyvében az utóbbi két évtizedben született tanulmányaiból ad válogatást, s az írásokat kiegészítette olyan új darabokkal is, amelyek e könyv számára készültek. *Az utóbbi két évtized.* Milyen könnyen mondjuk ki ezt az időhatározót, ám a magyarországi olvasáskultúra történetében nagyon sűrű és kiemelten fontos időszak volt ez. Ebben a húsz évben, a rendszerváltás körül és után a könyv- és kultúratámogatási rendszer összeomlott, ezzel párhuzamosan kritikai életünk beszűkül, az értelmiségi réteg elbizonytalanodott abban, hogy hol is a helye és mi a

szerepe a társadalom életében, az általános műveltség értékét veszítette. Ehhez járult, hogy a kevésbé iskolázott rétegeknek egyre nehezebb felzárkózniuk – sőt erre a média hétköznapi világából nem is kapnak motivációt – az Európa által elvárt műveltségi szinthez. Mindezek hátterében az intézmények amortizációja: a könyvtárak lassú felszámolása és az iskolai oktatás szétzilálása zajlott. Még szerencse, hogy e könyv nem fest ennyire pesszimista képet a napjainkig tartó folyamatokról; Kamarás mint igazi humanista mindig keres legalább egy félmondatnyi feloldást, felmutat néhány lehetőséget, amelyből kiindulva elképzelhetjük, hogy a könyv sorsa még jobbra fordul Magyarországon.

A kötet három tudományos témakörben járja körül az olvasási szokásokat. Az első az *Olvasástörténet* címet viseli, s itt nem az Európában éppen divatos, nagy kronológiai periódusokon átívelő életmód-történeti megközelítésre kell gondolnunk, hanem a kommunizmus negyven évének olvasástörténeti bemutatására. A második blokk *Olvasásszociológia* címmel öt érdekes elemzést tartalmaz, melyek az előzőek folytatásaként a rendszerváltás körüli és utáni helyzet felmérését foglalják össze. Kiemelkedően izgalmas ezek közül az a tanulmány, amely arról számol be, hogy a Bul-

gakov-regény 1978-as felmérését 1994-ben megismételték, majd a két vizsgálat közötti eltéréseket és azok okait elemzi. Akik a tudományos alaposságot a népszerű témákkal szeretnék ötvözni, azok számára az *Egyházi áldás vagy átok a Harry Potteren?* című tanulmány lesz érdekes, amely világviszonylatban, illetve hazai keretek között veszi sorra a különböző egyházi felekezetek véleményét erről a nagy karriert befutott és éppen ezért hihetetlenül nagy hatást gyakorló regénysorozatról. Kamarás saját álláspontját nem fejt ki, csupán a vélemények sorrendjével, az írás szerkezetével érzékelteti azt.

A könyv harmadik része *Olvásáselmélet* cím alatt a kortárs irodalom-elméleti irányok és a befogadás-vizsgálatok párhuzamait, egybeeséseit tárja fel, illetve e részben kapott helyet egy nagy összevető elemzés a regényolvasatokról és értelmezésekről, melyben az 1960–70-es, valamint az ezredfordulós éveket hasonlítja össze a kutató.

A tanulmányok közérthető nyelven és hatásos, meggyőző rendben tárják elének azt, amit tudunk vagy legalábbis sejtünk: a könyvolvasás tevékenysége radikális átalakuláson ment át az utóbbi évtizedekben. Az élményszerző olvasás lép előtérbe a minőségi, nagy esztétikai értékkel rendelkező művek befogadása helyett, és ez nem pusztán az olvasói intenció megváltozását jelzi, de egyben az értelmezési módszerek és ez-

zel együtt a művek értelmezésének átformálódását is.

A jövőbe vetve pillantásunkat csak abban reménykedhetünk, hogy Kamarásnak újabb húsz év elteltével lesz még mit elemeznie egy Bulgakov-regény befogadás-vizsgálata során, s nem csökken az értékelhető mennyiség alá a kitöltött kérdőívek száma.

THIMÁR ATTILA

*(Iskolakultúra, Pécs, 2005,
180 oldal, 2000 Ft)*

Hol vannak a katonák? Szemelvények Sára Sándor doni dokumentumfilmjeiből és korabeli hadiokmányokból

Ez a kötet egy nagy példázat. Példázat arról, milyen fontos dolog a történelem, s a történelem történelme. Jól példázta, hogy nemcsak a könyveknek, a filmeknek is megvan a maguk sorsa.

Szabó Péter hadtörténész előszava és Stark Tamás utószava sokkal fontosabb a kötet megértéséhez és helyes értékeléséhez, mint egy „átlagos” elő- illetve utószó. Mindketten a tőlük megszokott magas színvonalon festik meg a Don-kanyarban lefolyt harcok és a róluk készült mű keletkezésének történelmi hátterét.